

312 стосується тех. можливостей кіно у процесі експериментування із середовищем – суб'єктивність, нелінійність, фрагментування і наступ. монтаж епізодів у нову цілісність. Монтажна структура фільму органічно вписується у процес розвитку модерніст. мист-ва загалом. Напр., к/ф «Людина з кіноапаратом» реж. Д. Вертова (1929), як і роман «Улісс» Дж. Джойса (1922), є потоком фрагментів повсякден. реалій та їхніх знаків-символів. Визначал. був вплив творчості провід. художників модерніст. спрямування (Г. Ріхтера, С. Далі, М. Дюшана) на створення фільмів. У кіно 1910–30-х рр. знайшли відображення певні пластичні мист-ва, зокрема експресіонізм, сюрреалізм та імпресіонізм. Майстри укр. кіно О. Довженко та І. Кавалерідзе розпочинали творчу діяльність із зацікавлень експресіонізмом, сюрреалізмом та кубізмом, що певним чином знайшло відображення у фільмах «Звенигора» (1928), «Арсенал» (1929; обидва – реж. О. Довженко), «Злива» (1929), «Перекоп» (1930; обидва – реж. І. Кавалерідзе). Крім того, у кіно простежено апологію машини, що вирізняє модерніст., а згодом й авангардист. утопічну картину світу («Аероград», 1935, реж. О. Довженко). М. набув розвитку у 1950–70-х рр. із виникненням явища «артфільму» (автор. кіно) як певної інституції і кіномист. змалювання світу крізь призму автор. бачення: італ. постнеореалізм (Ф. Фелліні, М. Антоніоні, П.-П. Пазоліні та ін.), франц. «Нова хвиля» (Ф. Трюффо, Ж.-Л. Годар, Е. Ромер та ін.), кінематограф країн Сх. Європи (Польщі, Чехословаччини, Угорщини, СРСР). В Україні це явище співвідноситься з укр. поет. кіно (Ю. Іллєнко, М. Машенко, Л. Осика, С. Параджанов та ін.). Осн. характеристики кіно цієї епохи: диктат автора-реж., який набуває рис міфол., культ. персонажа та по-своєму творить реальність (культ С. Параджанова до 21 ст.); реалізація принципу «*caméra-stylo*», відповідно до якого кіноапарат є видимим і реальним учасником кінодійства (і зйомок, і кінопоказу); особлива стильова експресія, що набуває автор. маркування. У 1980–90-х рр. модерніст. підходи в кіно до реальності поступово замінюються іншими, зокрема реж. втрачає своє домінуюче місце в кіновиробничстві.

Літ.: Тримбач С. Сюрреальное в украинском кино (эволюция мифопоэтического творчества) // Киноведчес. зап. 2004. № 66; Його ж. Олександр Довженко: Загибель богів (ідентифікація автора в національному часо-просторі). В., 2007; Сергій Параджанов і Україна. К., 2014; L. Marcus. Cinema and modernism // Discovering Literature. 2016, 25 May; Іван Кавалерідзе. Мемуари. Драматургія. Публіцистика. К., 2017; Історія українського кіно. Т. 2: 1930–1945. К., 2017.

С. В. Тримбач

МОДЕРНІСТЬ

(від франц. *modernité* – сучасність) – поняття, що етимологічно має спільне походження з *модерном*; у багатьох текстах їх отожднюють. Застосування М. у відмінному від модерну значенні полягає у пріоритет. увазі до змінюваності соц. практик та їх плюральності, а не тягlosti та цілісності. М. – властивість соц. практик, що акумулює й реалізує їхній транзитив. характер, містить відмову від догматич. ставлення до традицій та спрямованість на оновлювал. тенденції у всіх сферах сусп. життя – екон., політ., наук.-теор., філос.-дискурсив., етич., естет. та ін. Перше застосування терміна «М.» пов'язують з іменем франц. поета, письменника, знавця живопису Ш. Бодлера, який в есеї «*Le Peintre de la vie moderne*» («Художник модерного життя», Париж, 1863) описав М. як плин. життєвий досвід в урбаніст. метрополісі, сповнений несподів. «розривів» та відкритий до новизни. У філос. дискурсі 19–21 ст. поняття «М.» застосовують як у філос. рефлексії щодо природи соц. практик, їхнього співвідношення з нормативністю (соц., етич., правовою), «епохою» як культурно-істор. цілісністю та процесом, так і в філос. саморефлексії й метафілософії, зокрема осмисленні питань про змінюваність самого філос. дискурсу, його «модернізацію» (або застарілість і зникнення) в умовах сучас. радикал. й непередбачуваних тех.-екон. та інформ.-технол. змін. Деякі сучасні амер. філософи (С. Кевелл, Дж. Бернстайн та ін.) вважають важливим та перспективним для філософії нове прочитання (а не букв. відтворення) філос. романтизму. Зокрема, канад. філософ, один з авторів кн. «*Philosophical romanticism*» («Філософський романтизм», 2006), Н. Компрідіс, посилаючись на класичні надбання амер. філософів Р.-В. Емерсона, Р. Рорті, нім. філософів М. Гайдеггера, Ю. Габермаса, наголосив на важливий для розуміння «М.» думки про те, що

філософія є «рефлексив. розкриттям» тих гетероген. соц. практик, що містять елементи трансформації («майбут. можливостей»). Це потребує «чутливості» до відмінності між сьогоденним і вчорашнім, до підтримки та «роблення» нового можливим. В укр. філос. думці 20 ст. значну увагу питанням модерну та М. у контексті істор. епох приділяли В. Петров, Ігор Костецький, відомі інтелектуали сучас. зх. укр. діаспори – Л.-М.-Л. Залеська-Онишкевич, О.-С. Ільницький, І.-Р. Макарик.

Літ.: В. Yack. The Fetishism of Modernities. Epochal Self-Consciousness in Contemporary Social and Political Thought. Notre Dame, 1997; L. Diepeveen. The Difficulties of Modernism. New York, 2003; R. Rorty. Philosophy as Cultural Politics // Philosophical Papers. Cambridge, 2007. Vol. 4; Філософська думка західної української діаспори ХХ століття: ідеї та статі. К., 2018.

Н. П. Поліщук

МОДЕСТ

(Стрельбицький Данило Костянтинович; 17(29). 12. 1823, с. Зіновинці, нині Шевченка Літин. р-ну Вінн. обл. – 13(26). 04. 1902, Житомир) – церковний діяч РПЦ.

Закін. Кам'янець-Поділ. духовну семінарію (нині Хмельн. обл., 1847) і Київ. духовну академію (1853). У 1848 прийняв чернечий постриг, 1849 рукопоклад. на ієромонаха. 1854 вступив до Слуц. Свято-Троїц. монастиря (нині Білорусь). Від 1855 викладав у Слуц. духов. уч-щі. 1856 возвед. у сан ігумена, 1859 отримав ступ. магістра. Від 1858 – ректор і викл. Києво-Поділ. духов. уч-ща; від 1860 – інспектор і проф. Мінс. духов. семінарії. 1862 возвед. у сан архимандрита. Від 1863 – інспектор, проф. і бібліотекар Литов. духов. семінарії (м. Вільно, нині Вільнюс); від 1866 – інспектор і проф. Черніг. духов. семінарії; від 1868 – ректор Іркут. духов. семінарії (Росія). 1877 висвяч. на єпископа Єкатеринбурзького і вікарія Пермського, 1878 при-

знач. вікарієм Холм.-Варшав. єпархії; від 1885 – єпископ Нижегородський та Арзамаський; від 1889 – єпископ Волинський та Житомирський, намісник Свято-Успен. Почаїв. лаври (нині Кременец. р-н Терноп. обл.). 1892 отримав сан архієпископа. Ініціатор та організатор відкриття в Житомирі 1893 Давньосховища (музею) старожитностей, засн. Волин. церк.-археол. т-ва. Від 1894 – голова Волин. відділ. Православ. палестин. т-ва (Житомир).

Літ.: Булгаков С. Настольная книга для священно-церковнослужителей. К., 1913; Дегтева О. Святители земли Нижегородской. Нижний Новгород, 2003; Завальнюк К. В., Стецюк Т. В. Освященный вышю мудрости: церковный и громадский діяч Модест (Данило Стрельбицкий) // Краєзнавство та музейна справа в Україні: Мат. Всеукр. наук.-краєзн. конф., присвяч. 145-річчю заснування Житомир. обл. краєзн. музею (27–29 жовт. 2010, Житомир). Ж., 2010.

К. В. Завальнюк

МОДЕСТОВ

Василь Іванович (24. 01(05. 02). 1839, с. Кемци Новгород. губ., нині Твер. обл., РФ – 13. 02. 1907, Рим) – історик античної культури, перекладач. Навч. у Новгород. духов. семінарії (1853–56), Гол. пед. ін-ті (С.-Петербург, 1856–59), після його закриття – на істор.-філол. ф-ті С.-Петербур. ун-ту (закін. 1860). Викладав лат. мову та заг. історію в Олонец. губерн. г-зії (м. Петрозаводськ, Росія); 1862–64 – у наук. відрядженні для підготовки до професор. звання в Німеччині та Італії. Вивчав творчість давньорим. історика Тацита; цій темі присвятив магістер.

дис., яку захистив 1865 у С.-Петербур. ун-ті. Працював у Новорос. ун-ті в Одесі: 1865–67 – доц. каф. рим. словесності, 1869–93 – ординар. проф. класич. філології; від 1867 – доц., від 1868 – екстраординар., 1869 – ординар. проф. каф. римської словесності Казан. ун-ту (Росія), де захистив 1868 доктор. дис. «Римская письменность въ периодъ царей»